

очистными канализационными сооружениями), а также бюджетные средства на специальные программы развития инфраструктуры, необходимые всем жителям (пути, сети водо-, газо-, электроснабжения).

В заключение нужно подчеркнуть, что Украина может воспользоваться опытом Польши, чтобы преодолеть трудности в жилищно-коммунальном комплексе.

Проанализировав возможные механизмы управления городской средой, можно выделить одну из основных функций местных органов власти – управление подведомственной территорией. Нужно эффективно использовать финансовый менеджмент для обеспечения города необходимыми ресурсами, что позволит решать местные проблемы исходя из оптимально обоснованной финансовой базы территории и увязывать их решение с социально-экономическими процессами.

1.Долішній М.І., Караванський О.В. Наукові основи й механізм реалізації регіональної економічної політики в Україні // Регіональна економіка. – 1988. – №3. – С.110-113.

2.Епифанов А.А., Чопанов Т.Ч. Механизм регулирования комплексного социально-экономического развития областного региона в условиях перехода к рынку. – Харьков: Основа, 1993. – 76 с.

3.Бандур С.І., Заяць Т.А., Терон І.В. Сучасна регіональна соціально-економічна політика держави: теорія, методологія, практика / РВПС України НАН України. – К.: ТОВ “Принт-експрес”, 2002. – 250 с.

Получено 01.09.2005

УДК 338.009.12 (477.54)

М.В.БОНДАРЕНКО, канд. екон. наук

Харківський національний економічний університет

ОЦІНКА КОНКУРЕНТНОЇ ПОЗИЦІЇ ХАРКІВСЬКОГО РЕГІОНУ

Запропоновано підхід до оцінки конкурентної позиції Харківського регіону на основі визначення наявності та рівня розвитку складових його економічного потенціалу: природно-ресурсного, трудового, промислового, сільськогосподарського, фінансового, інвестиційного, експортно-імпортного, наукового. Оцінка цих потенціалів дозволить підвищити ефективність їхнього використання і буде сприяти підвищенню рівня регіональної конкурентоздатності.

В умовах бурхливого розвитку якісно нових інтеграційних процесів і глобалізації в рамках світового господарства досить актуальним є аналіз конкурентоздатності економіки України в цілому, базою забезпечення якої служить стійкий і динамічний розвиток її регіонів. Тому роль регіону як місця базування конкурентоздатних суб'єктів господарювання у сучасних умовах соціально-економічного розвитку суспільства значно підсилюється.

У загальному вигляді конкурентоздатність означає здатність ви-

конувати свої функції (призначення, місію) з необхідними якістю і вартістю в умовах конкурентного ринку. Конкурентоздатність може визначатися в порівнянні з іншими аналогічними об'єктами, часто кращими. Це багатогранне поняття може бути визначене в різних аспектах залежно від задач, що вирішуються.

Так, А.З.Селезньов [7] вважає, що конкурентоздатність регіону – це обумовлене економічними, соціальними, політичними й іншими факторами положення регіону і його окремих товаровиробників на внутрішньому і зовнішньому ринках, яке відображається у показниках (індикаторах), що адекватно характеризують такий стан і його динаміку.

Підхід до оцінки конкурентоздатності регіону можна сформулювати, спираючись на концепцію конкурентоздатності країни [6]. При цьому розгляд територіальної конкуренції на рівні держави, нації узгоджується зі здатністю промисловості країни впроваджувати нововведення і модернізуватися. Розходження в національних цінностях, культурі, структурі економіки, в існуючих організаціях й історичному розвитку вносять вклад у досягнення успішної конкурентоздатності тієї або іншої держави. Існують дуже сильні розходження в структурі конкурентоздатності для кожної країни, оскільки жодна держава не може бути конкурентоздатною в усьому. В остаточному підсумку країни досягають успіху у визначених галузях і сферах у зв'язку з тим, що їхні внутрішні умови виявляються у відповідних випадках найбільш сприятливими, динамічними і перспективними. Сильну економіку формують прогресивні компанії, що домагаються конкурентних переваг за допомогою інновацій. Інновації можуть виявлятися в новому дизайні, новому процесі виробництва, новому підході до маркетингу або в нових методах підвищення кваліфікації працівників. У своїй більшості інновації виявляються досить простими і невеликими, заснованими скоріше на нагромадженні незначних поліпшень і досягнень, ніж на єдиному, великому технологічному прориві. Деякі інновації створюють конкурентні переваги, породжуючи принципово нові сприятливі можливості на ринку, або дозволяють заповнити ті сегменти ринку, на які інші конкуренти не звернули уваги.

Забезпечення конкурентоздатності конкретних країн здійснюється, на думку М.Портера [6], на основі так званого «правила ромба», тобто створення чотирьох основних передумов, які держава намагається підтримувати для своєї економіки:

1. *Умови для факторів.* Позиція країни у факторах виробництва, таких як наявність кваліфікованої робочої сили або інфраструктури, необхідних для ведення конкурентної боротьби в даній галузі. Напри-

клад, ефективна система державного устрою, дороги, електромережі та ін.

2. *Стан попиту.* Характер і обсяг попиту на внутрішньому ринку для свого продукту або послуг. Наприклад, формування платоспроможного попиту на нове житло або страхування.

3. *Родинні і підтримуючі галузі.* Наявність або відсутність у даній країні галузей-постачальників або інших супутніх галузей, конкурентоздатних на міжнародному рівні.

4. *Стійка стратегія, структура і суперництво.* Існуючі в країні умови створення, організації і управління компаніями, а також характер внутрішньої конкуренції. Наприклад, сильний правовий захист власності й акціонерів.

Також територіальна конкуренція розглядається з погляду формування і розвитку на території регіону, міської агломерації сучасних кластерів, або сконцентрованих за географічною ознакою груп взаємозалежних компаній і зв'язаних з ними організацій, що діють у визначеній сфері і характеризуються спільною діяльністю і взаємодоповнюють один одного. Концентрація сучасних кластерів у визначених регіонах і суперництво між ними підвищують їхню силу, що сприяє росту і регіональній конкурентоздатності [4]. Усі кластери пропонують можливості для підвищення продуктивності та підтримки росту заробітної плати, навіть ті, які не конкурують з компаніями в інших регіонах. Кожен кластер не тільки вносить безпосередній вклад у продуктивність на рівні всієї країни, але і може впливати на продуктивність інших кластерів у регіоні. Крім того, кластери забезпечують нові можливості регіональній владі розробляти і реалізовувати стратегію економічного розвитку регіону в напрямку підтримки конкурентних переваг економіки в цілому, впровадження інновацій і спеціалізації регіону в рамках країни або більш широкого економічного простору.

Деякі сучасні вчені [9] вважають, що конкурентоздатність регіону – це продуктивність використання регіональних ресурсів, і в першу чергу робочої сили і капіталу, в порівнянні з іншими регіонами, що результується у величині валового регіонального продукту (ВРП) на душу населення, а також у його динаміці. Внаслідок великої складності вона може оцінюватися системою показників та індикаторів. За аналогією з методикою Всесвітнього банку [5] благополуччя регіону можна оцінити за чотирма основними показниками у розрахунку на душу населення: розмір ВРП, величина виробничих ресурсів (основні фонди та ін.), природних ресурсів, людських ресурсів (рівень освіченості). Конкурентоздатність регіону може визначатися рівнем забезпечення життя населення на основі міжнародних та інших стандартів, а також

на підставі інших показників та індикаторів.

У рамках задачі формування конкурентоздатності регіону це поняття визначається як здатність створювати умови для стійкого розвитку регіону [10].

З огляду на сучасні підходи до визначення сутності конкурентоздатності регіону, можна сказати, що вона відбиває, у першу чергу, здатність місцевих товаровиробників найбільш продуктивно використовувати наявний економічний потенціал.

Конкуренція змушує регіони як можна повніше використовувати той загальний потенціал, що вони мають. Отже, оцінити конкурентоздатність можна на основі визначення наявності та рівня розвитку тих складових потенціалів, якими володіє регіон. Оцінка цих потенціалів дозволить підвищити ефективність їхнього використання і буде сприяти підвищенню рівня регіональної конкурентоздатності.

На підставі узагальнення літературних джерел [2-4, 8] можна виділити такі основні складові економічного потенціалу регіону, що є основними факторами його конкурентоздатності: природно-ресурсний, трудовий, промисловий, сільськогосподарський, фінансовий, інвестиційний, експортно-імпортний потенціал і науковий потенціал.

Виконаємо оцінку конкурентної позиції Харківського регіону в розрізі оцінки кожного з перерахованих потенціалів.

Природно-ресурсний потенціал. Регіональний природно-ресурсний потенціал є сукупністю природних ресурсів, зосереджених на його території, і його загальна продуктивність складає основу для ефективного економічного розвитку регіону.

Харківська область розташована на границі степових і лісостепових природних зон. Рельєф – хвиляста рівнина, помірно-континентальний клімат, переважають чорноземні ґрунти. Ліси в регіоні переважно дубові і соснові. З метою збереження національного природного багатства і генофонду рослинного і тваринного світу в регіоні створені 132 заказника, 42 пам'ятника природи, 5 парків-пам'ятників садово-паркового мистецтва. По території області протікає одна з найбільших рік України – Сіверський Донець (довжина в межах регіону – 373 км), побудовані канали Дніпро-Донбас і Сіверський Донець-Донбас.

Паливно-енергетичні ресурси представлені 41 родовищем пального газу, серед яких виділяються Шебелинське, Крестищенське, Кегичівське. Найбільш розповсюдженими в регіоні є породи будівельних матеріалів осадового походження – піску, глини, крейди, вапна. Велике значення мають Новоселівське родовище найчистіших скляних пісків, Сфремівське родовище солі. На всій території залягають цегляно-черепичні суглинки і глини, у тому числі керамічні, крейда. Природно-

ресурсний потенціал (як сумарна продуктивність природних ресурсів у рік у грошовому вираженні) складає 4,2% загального природно-ресурсного потенціалу України. Основну його частину складають земельні ресурси – 54,7%, мінеральні й паливно-енергетичні – 15% (в області видобувається 40% українського газу), рекреаційні – 15%, водні – 11%, рослинні і фауністичні – 4,3%.

Таким чином, Харківський регіон має багатий природно-ресурсний потенціал, ефективне використання якого сприятиме підвищенню його конкурентоздатності.

Трудовий потенціал регіону може бути представлений чисельністю наявного і постійного населення з диференціацією його за характером розселення, а також показниками природного руху населення.

Чисельність населення в Харківській області складає на 01.01.2005 р. 2,85 млн. чол. (6% жителів України) [11]. Міське населення складає 79%, що обумовлено високим рівнем промислового виробництва, сконцентрованого в основному, у містах. Необхідно відмітити, що чисельність населення в порівнянні з 01.01.2004 р. скоротилася на 9,1 тис. осіб, що негативно відбивається на трудовому потенціалі регіону.

У регіоні нараховується 1,687 млн. осіб працездатного віку (56,8% усього населення). В усіх сферах економічної діяльності зайнято 1,38 млн. осіб.

Харківська область має від'ємний показник природного приросту населення, що склав –23,9 тис. осіб. Коефіцієнти народжуваності, смертності, природного приросту в динаміці за 2003-2004 рр. у розрізі регіонів України представлені в табл.1 [11].

Як видно з цієї таблиці, Харківська область має один з найбільш низьких коефіцієнтів народжуваності (нижче, ніж у середньому по Україні). Однак у 2004 р. порівняно з 2003 р. цей показник трохи зріс, що збільшило коефіцієнт природного приросту.

Заробітна плата штатних працівників Харківської області в 2004 р. зросла порівняно з 2003 р. на 25,2%, однак її величина на 5% менше, ніж середня по економіці. Середньомісячна зарплата на 73,2% вище прожиткового мінімуму на одну працездатну людину (386,73 грн.) [11]. Це один з найвищих показників в Україні.

Промисловий потенціал. Харківщина відрізняється від багатьох інших регіонів гармонійністю промислової інфраструктури і по праву вважається провідним центром промислового виробництва України. У сфері промислового виробництва Харківщина займає п'яте місце в країні. У регіоні сконцентровано 667 промислових підприємств. Харківська область – лідер машинобудування України. Тут повністю зосе-

реджено виробництво турбін і дизельних двигунів країни, близько 70% великих електрогенераторів, 50% тракторів, більше половини мостових електричних кранів, сучасних верстатів, електромашин, керамічної плитки і підшипників, понад 40% фармацевтичної продукції, понад 20% цементу, азбесту, шиферу і каустичної соди.

Таблиця 1 – Загальні коефіцієнти народжуваності, смертності та природного приросту
(на 1000 жителів)

	2004 р.				2003 р.			
	народ- жені	помер- лі	при- род- ний приріст	кількість померлих у віці до 1 року*	народ- жені	помер- лі	при- род- ний приріст	кількість померлих у віці до 1 року*
Україна	9,0	16,0	-7,0	9,6	8,5	16,0	-7,5	9,7
Автономна Респуб- ліка Крим	9,0	15,1	-6,1	9,1	8,7	15,2	-6,5	9,2
Вінницька	9,0	16,9	-7,9	8,0	8,6	17,1	-8,5	7,0
Волинська	11,9	14,5	-2,6	7,8	11,3	14,7	-3,4	8,1
Дніпропетровська	8,9	17,0	-8,1	10,6	8,3	16,7	-8,4	10,2
Донецька	7,6	17,5	-9,9	12,0	7,0	17,3	-10,3	11,5
Житомирська	9,8	18,3	-8,5	9,4	9,2	17,7	-8,5	9,9
Закарпатська	12,4	12,4	-0,0	8,4	11,8	11,9	-0,1	8,2
Запорізька	8,5	16,3	-7,8	10,1	8,0	16,4	-8,4	13,0
Івано-Франківська	10,7	12,9	-2,2	10,4	10,1	13,3	-3,2	10,1
Київська	9,0	17,6	-8,6	8,8	8,4	17,3	-8,9	7,9
Кіровоградська	8,6	18,3	-9,7	9,8	8,3	18,2	-9,9	10,8
Луганська	7,3	17,9	-10,6	10,4	7,0	17,7	-10,7	11,1
Львівська	10,1	13,1	-3,0	10,1	9,6	13,4	-3,8	8,4
Миколаївська	9,0	16,3	-7,3	8,1	8,9	16,5	-7,6	9,2
Одеська	9,6	16,0	-6,4	10,5	9,2	16,2	-7,0	10,8
Полтавська	7,5	18,4	-10,9	7,4	7,4	18,6	-11,2	8,9
Рівненська	12,5	13,6	-1,1	9,6	12,0	13,7	-1,7	9,6
Сумська	7,2	18,7	-11,5	8,9	7,2	18,5	-11,3	11,1
Тернопільська	9,9	14,4	-4,5	10,9	9,3	14,9	-5,6	9,1
Харківська	8,0	16,4	-8,4	9,8	7,5	16,3	-8,8	9,8
Херсонська	9,1	15,5	-6,4	9,0	9,1	15,8	-6,7	10,9
Хмельницька	9,1	16,5	-7,4	9,4	8,7	16,6	-7,9	7,0
Черкаська	7,7	18,1	-10,4	8,7	7,7	17,6	-9,9	10,8
Чернівецька	10,6	13,1	-2,5	10,8	9,9	13,6	-3,7	8,9
Чернігівська	7,5	20,7	-13,2	11,2	7,2	20,4	-13,2	10,3
м.Київ	9,8	10,7	-0,9	6,8	8,8	10,7	-1,9	9,3
м.Севастополь (міськрада)	9,7	14,5	-4,8	8,9	8,7	14,1	-5,4	8,0

* У розрахунку на 1000 живонароджених.

Паливно-енергетичний комплекс Харківської області – унікаль-

ний в Україні за обсягом енергоносіїв, які видобуваються (газ і газо-конденсат), є можливості самозабезпечення потреб в електроенергії за рахунок своїх потужностей (близько 2700 кВт), що дозволяє виробляти близько 23,5 млрд. кВт/год електроенергії у рік.

Харчова промисловість регіону забезпечує власні нестатки у виробництві хлібобулочних і макаронних виробів, м'ясних продуктів, суцільномолочної продукції. У відношенні виробництва кондитерських виробів, молочних консервів, алкогольних напоїв, масложирової продукції, цукру-піску мається значний експортний потенціал.

Фармацевтична промисловість у своєму складі має унікальну науково-виробничу базу, що дозволяє випускати конкурентоспроможну на світовому ринку продукцію. Майже половина виробництва лікарських засобів України зосереджена на Харківщині.

Спеціалізація регіону в хімічній галузі – випуск товарів народного споживання (виробів із пластмас, товарів побутової хімії, емалей і фарб) і сировини для потреб важкої промисловості (коксу, запчастин для нафтобурового устаткування, рідкого і газоподібного азоту, кисню, аргону).

Підприємства легкої промисловості регіону випускають швейні, текстильні, вовняні, шкіряні, килимові вироби, шкіряну галантерею, взуття. У цілому для потреб населення виробляються приблизно 9 тис. видів товарів народного споживання (перше місце серед областей України за обсягами виробництва).

У регіоні діють 14,1 тис. підприємств малого бізнесу, на яких працюють 167 тис. осіб, з яких 54,8 тис. осіб займаються самостійною підприємницькою діяльністю. Допомогу починаючим бізнесменам надають 9 бізнесів-центрів, 3 бізнес-інкубатори, 3 фонди підтримки підприємництва. Основні напрямки діяльності малого бізнесу – виробнича, торгово-посередницька діяльність, будівництво, наукове обслуговування, сфера послуг.

Темпи приросту обсягів промислової продукції в динаміці у складі областей України представлені в табл.2 [11].

За даними таблиці можна спостерігати збільшення темпів приросту обсягів промислової продукції за 2002-2004 рр. Позитивним є те, що вони перевищують темпи приросту по Україні в цілому. Однак, у січні 2005 р. Харківська область за цим показником знаходилась лише на 15-му місці серед регіонів України (у 2004 р. вона займала 10-е місце). Кількість непрацюючих підприємств регіону знижується. Якщо в 2003 р. їхня питома вага складала 18,9%, то в січні 2005 р. – 8,8%. Разом з цим, 62,4% підприємств знизили обсяг промислового виробництва. Тобто необхідно ще більш активізувати промисловий потенціал регіо-

ну.

Таблиця 2 – Темпи приросту, зниження (–) обсягів промислової продукції, %

	2002р. до 2001р.	2003р. до 2002р.	2004р. до 2003р.	Січень 2005р. до січня 2004р.
Україна	7,0	15,8	12,5	8,4
Автономна Республіка Крим	-6,5	18,9	28,2	27,7
Вінницька	4,0	11,6	11,7	12,3
Волинська	11,9	22,2	22,5	23,2
Дніпропетровська	4,5	9,7	10,3	13,4
Донецька	4,5	19,4	12,5	-3,4
Житомирська	4,3	22,0	18,5	17,7
Закарпатська	11,6	44,3	27,4	40,3
Запорізька	1,2	20,5	18,7	17,9
Івано-Франківська	23,5	27,7	10,9	7,3
Київська	4,6	16,8	16,4	22,3
Кіровоградська	3,9	24,3	33,8	31,8
Луганська	4,2	11,8	10,8	7,1
Львівська	13,5	14,1	9,2	-19,2
Миколаївська	2,9	11,6	15,1	19,3
Одеська	7,6	18,0	-3,0	5,9
Полтавська	37,7	9,3	10,1	-3,7
Рівненська	0,7	20,8	14,6	23,6
Сумська	3,4	17,1	7,6	16,7
Тернопільська	2,7	34,6	1,7	-23,1
Харківська	5,0	10,8	16,1	14,6
Херсонська	4,6	16,3	-2,3	71,9
Хмельницька	2,8	13,8	13,1	25,9
Черкаська	7,5	28,3	11,5	8,9
Чернівецька	3,1	26,9	6,1	-14,0
Чернігівська	5,2	10,4	9,9	3,1
м.Київ	8,2	14,5	18,6	16,2
м.Севастополь	6,1	7,7	25,8	20,4

Сільськогосподарський потенціал. У Харківській області проведено реформування всіх колективних сільськогосподарських підприємств, на їхній базі створено 661 нове підприємство: приватні підприємства, товариства з обмеженою відповідальністю, сільськогосподарські виробничі кооперативи, акціонерні товариства, фермерські господарства та інші форми ринкового типу. Корисна площа сільськогосподарських угідь складає 2,4 млн. га, площа орних земель – 1,9 млн. га. Харківщина виділяється серед інших областей України високим рівнем виробництва зерна, цукрового буряка, соняшника, овочів і картоплі і тваринництвом м'ясо-молочного напрямку. Харківська область цілком забезпечує себе основними сільськогосподарськими продуктами.

ми. Науковим забезпеченням агропромислового комплексу займаються сім науково-дослідних інститутів сільськогосподарського профілю. Темпи росту обсягів продукції сільського господарства наведено на рис.1.

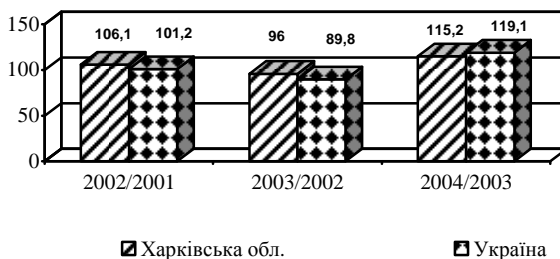

Рис.1 – Темпи зростання обсягів продукції сільського господарства

Як видно з діаграми, темпи росту сільськогосподарської продукції збільшуються, однак, якщо у 2002 і 2003 рр. вони перевищували темпи росту по Україні, то у 2004 р. спостерігається незначний розрив у їхніх значеннях.

Фінансовий потенціал відіграє найважливіше значення для розвитку економіки, створення сприятливого і привабливого інвестиційного клімату і забезпечення безперебійної роботи соціальної сфери. Фінансовий потенціал визначають фінансові результати підприємств регіону, рівень розвитку інфраструктури банківських, фінансових і страхових установ, надійність функціонування фінансової сфери.

Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування в динаміці наведені в табл.3 [11], з якої випливає, що 63,7% підприємств Харківської області в 2004 р. отримали прибуток (по Україні – 66,3%), у 2003 р. цей показник знаходився на рівні 60% (по Україні – 59%), а в 2002 – 61% (по Україні – 57%). Абсолютна величина фінансового результату значно зросла – з 232,3 млн. грн. у 2002 р. до 1382,3 млн. грн. у 2004 р.

Динаміка дебіторсько-кредиторської заборгованості підприємств Харківської області представлена на рис.2.

Протягом трьох періодів має місце перевищення кредиторської заборгованості над дебіторською, що позитивно впливає на генерування грошових потоків на рівні регіону. Слід зазначити, що поряд зі зростанням в абсолютному виразі дебіторської і кредиторської заборгованості, прострочена заборгованість за станом на 01.01.2005 значно знизилася. Це свідчить про підвищення ефективності використання фінан-

сового потенціалу регіону.

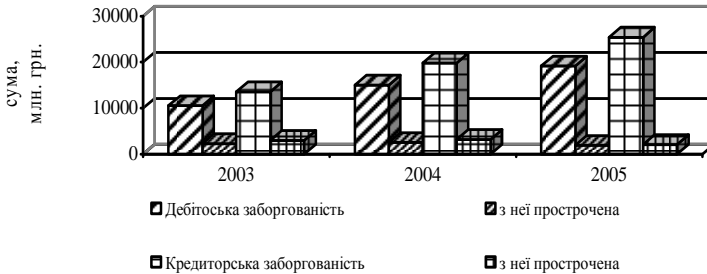

Рис.2 – Динаміка дебіторсько-кредиторської заборгованості підприємств Харківської області

Фінансово-кредитна система Харківського регіону – надійний партнер підприємств і організацій. Перший самостійний комерційний банк було створено на Харківщині в 1989 р. Сьогодні тут діють 13 самостійних банків – юридичних осіб, функціонують філії і регіональні управління 21 банку. В 1998 р. усі банки перейшли на міжнародну форму бухгалтерського обліку, що дало можливість інтегруватися у світову банківську систему. Харківська область визначена (разом з Київською й Одеською) для впровадження пілотних проектів Національної системи масових електронних платежів (НСМЕП), з метою розробки заходів для впровадження регіональної системи масових електронних платежів. Для області розвинена банківська система – це система концентрації капіталу для інвестування пріоритетних проектів, вирішення регіональних проблем розвитку економіки регіону. Більшість банківських установ беруть активну участь у кредитуванні найважливіших регіональних і державних проектів, що сприяє реалізації програм соціально-економічного розвитку регіону.

В області активно розвивається інфраструктура фондового ринку, зокрема, діють філія Української фондової біржі, 75 інституціональних торговців цінними паперами, 34 інвестиційних компаній і фондів. У цілому сформована ринкова інфраструктура, здатна забезпечити розвиток підприємництва. У регіоні діє 13 бірж, 20 страхових компаній, 7 кредитних союзів, 3 бізнеси-інкубатори, 9 бізнесів-центрів, понад 200 аудиторських фірм.

Інвестиційний потенціал. Харківська область відповідно до рейтингу інвестиційної привабливості регіонів (розрахованого Київським інститутом реформ) віднесена до групи "лідерів" і увійшла в шістку

найбільш інвестиційно привабливих областей України.

Капітальні інвестиції по регіонах України представлені в табл.4 [11].

Таблиця 4 – Капітальні інвестиції за регіонами України

	Освоєно (використано) капітальних інве- стицій у 2003 р.		Освоєно (використано) капітальних інвестицій у 2004 р.			
			всього		у тому числі інве- стицій в основний капітал	
	тис.грн.	у % до загаль- ного обсягу	тис.грн.	у % до загаль- ного обсягу	тис.грн.	у % до січня- вересня 2003р.
Україна	31625190	100	48792860	100	42116009	134,5
Автономна Республіка Крим	1130904	3,58	1649143	3,4	1406651	123,6
Вінницька	498976	1,58	708852	1,5	577649	118,2
Волинська	481210	1,52	691404	1,4	596978	123,0
Дніпропетровська	2695526	8,52	3754081	7,7	3287735	120,3
Донецька	3553489	11,24	4904339	10,1	4027842	125,1
Житомирська	385422	1,22	572593	1,2	427567	115,7
Закарпатська	737587	2,33	817062	1,7	678956	91,0
Запорізька	1296201	4,09	1718164	3,5	1544357	116,1
Івано-Франківська	825198	2,61	1137893	2,3	864595	117,4
Київська	1607758	5,08	1832909	3,8	1522613	93,8
Кіровоградська	430070	1,36	920433	1,9	806574	у 2,2 р.б.
Луганська	1458202	4,61	2210581	4,5	1891149	136,0
Львівська	1578535	4,99	2473616	5,1	2043802	143,2
Миколаївська	804165	2,54	1214948	2,5	1105895	132,7
Одеська	1805369	5,71	3103051	6,4	2752082	149,5
Полтавська	1427266	4,51	1926066	3,9	1729052	115,8
Рівненська	609757	1,93	1390844	2,8	1271062	у 2,1 р.б.
Сумська	609952	1,93	708069	1,4	603755	96,8
Тернопільська	265163	0,84	420042	0,9	340045	131,2
Харківська	2253123	7,12	3558716	7,3	3166457	138,0
Херсонська	275561	0,87	537909	1,1	446197	178,7
Хмельницька	619702	1,96	1339976	2,7	1212991	193,5
Черкаська	597106	1,89	1614275	3,3	1489403	у 2,6 р.б.
Чернівецька	322898	1,02	392243	0,8	341643	105,4
Чернігівська	567851	1,79	850887	1,7	679522	124,2
м.Київ	4507781	14,25	8059365	16,5	7060176	151,2
м.Севастополь	280418	0,89	285399	0,6	241261	80,3

У 2004 р. у Харківській області освоєно капітальних інвестицій на 1305,6 млн. грн., або на 57,9% більше, ніж у 2003 р. Частка капітальних інвестицій Харківського регіону в загальному їхньому обсязі по

Україні складає 7,3%.

На створення сприятливого клімату як для вітчизняних, так і для іноземних інвесторів спрямований Закон України "Про спеціальний режим інвестиційної діяльності на території міста Харкова", відповідно до якого з 1 січня 2000 р. терміном на 30 років було введено пільговий режим інвестування, що створює привабливі умови для інвестицій у розвиток пріоритетних напрямків економічної діяльності. Пільги, передбачені спеціальним режимом інвестування, поширюються на проекти, обсяг інвестицій яких перевищує 3 млн. дол. у виробництві машин і устаткування, обробці металів; більш 1 млн. дол. – у виробництві електроенергії, газу і води, транспорті, зв'язку, переробці металевих відходів і брухту; понад 700 тис. дол. – у будівництві, переробці відходів, хімічному виробництві, виробництві меблів, целюлозно-паперової і поліграфічної промисловості; більш 500 тис. дол. – у харчовій промисловості і переробці сільськогосподарських продуктів, легкої промисловості.

Надані пільги:

- звільнення на п'ять років від сплати ввізного мита і ввізного ПДВ на сировину, матеріали, устаткування і комплектуючі до нього, що пов'язані з реалізацією інвестиційних проектів відповідно до укладених з Радою договорів (контрактів);

- звільнення від оподаткування на три роки на 100% і ще на три роки на 50% податку на прибуток (у частині, отриманої від освоєння інвестицій);

- виключення з валового доходу суми залучених інвестицій;

- звільнення на п'ять років від плати за землю на період освоєння земельної ділянки.

Впровадження інноваційної державної політики вимагає нової технологічної, галузевої і структурної організації національної економіки відповідно до сучасних глобальних постіндустріальних стандартів. З цією метою в Харківській області створений технопарк "Інститут монокристалів" (ІМК) для виробництва високотехнологічної продукції як для потреб внутрішнього ринку, так і для збільшення експортного потенціалу України, забезпечення повного циклу "дослідження – розробка – впровадження – промисловий випуск". Пріоритетними напрямками розвитку технопарку є розробка технологій і освоєння виробництва широкого класу продукції в галузі виготовлення матеріалів, виробів з них, приладів і устаткування для потреб медицини, машино- і приладобудування, електроніки, хімічної промисловості, енергетики, агропромислового комплексу, інформаційних технологій, біотехнологій та ін.; підготовка вчених і фахівців до комерціалізації наукових

розробок, створення нових технологічних підприємств малого і середнього бізнесу. Технопарк має гарантований відповідними законодавчими актами держави спеціальний режим діяльності, що робить його особливо привабливим для вітчизняних і закордонних інвесторів.

Яскравим прикладом інвестиційної привабливості регіону став проект "Харківська ініціатива" – перший комплексний регіональний проект Уряду США в Україні. Основною метою Проекту є створення сприятливого бізнес-клімату і нових можливостей для зайнятості населення, стимулювання розвитку підприємництва, побудова моделі економічного розвитку регіону, у тому числі за рахунок реалізації спільних українських і американських промислово-торговельних інтересів на зовнішніх ринках, а також широкого залучення приватних інвестицій.

Основні напрямки проекту:

- розвиток ділового співробітництва і залучення іноземних інвестицій у стратегічно важливі галузі регіону;
- розвиток малого і середнього бізнесу;
- комерціалізація наукових і технологічних досягнень області;
- розвиток харчової і переробної промисловості й сільського господарства.

У рамках проекту "Харківська ініціатива" у середині минулого року Міністерства енергетики США й України разом з Харківською облдержадміністрацією провели одну з найбільших акцій в історії українсько-американського співробітництва – ділову й інвестиційну конференцію в галузі енергетики. У конференції взяли участь близько 190 представників Міністерства енергетики США, урядових агентств і великих промислових корпорацій США. За результатами конференції підписано чотири міждержавні договори, але найважливішим результатом стало формування декількох спільних проектів, два з яких уже знаходяться в стадії реалізації: спільне підприємство за участю фірм "Моторола" і ПО "Комунар", а також проект використання передових екологічно чистих технологій виробництва електроенергії.

Експортно-імпорتنний потенціал. Серед регіонів України Харківщина займає 9-е місце за експортними постачаннями і 7-е за імпортними надходженнями. Основні експортери – Росія, Білорусь. Основні експортні товари – машини та устаткування (28,7% у структурі експорту). В імпорті переважають мінеральне паливо (16,6%), машини та устаткування (15,5%).

Обсяги експорту-імпорту товарів по регіонах України наведено в табл.5 [11].

Науковий потенціал. Харківський регіон за представництвом нау-

кових і науково-технологічних організацій займає друге місце в країні після м.Києва і перше серед регіонів України, тут зосереджено 56% основних засобів науково-технічної діяльності. У 14 академічних інститутах, 79 закладах вищої акредитації і 200 галузевих інститутах науковою працею займаються 36 тис. наукових і науково-технічних фахівців. Харківщина має багату наукову спадщину і є батьківщиною всесвітньо відомих наукових шкіл.

У Харківському регіоні вперше в Європі був розщеплений атом, створений наймогутніший у світі радіотелескоп, розроблений прискорювач елементарних часток і запропоновані новітні радіаційні і космічні технології, унікальні установки радіолокаційного зондування атмосфери і вирощування монокристалів.

Медицина наука представлена такими важливими для життя людини галузями, як кріомедицина, медична радіологія, нейрохірургія, мікробіологія, ортопедія і травматологія, неврологія і психіатрія, фармакотерапія і загальна терапія.

В області зосереджено майже 56% від їхньої загальної вартості в державі основних засобів науково-технічної діяльності, зокрема, 15% машин і устаткування для наукового експерименту. Завдяки цьому в Харківському регіоні щорічно виконується до 10% від загального обсягу науково-технічних робіт в Україні.

Таким чином, Харківський регіон має сильну конкурентну позицію серед інших регіонів України. Харківська область розташована в північно-східній частині України на границі з Росією, що додає їй специфічного значення центра історичних, економічних зв'язків, своєрідного моста між Європою й Азією. Харків і область займають винятково вигідне географічне положення як центр найважливіших транспортних комунікацій Східної Європи. Природно-ресурсний потенціал (як сумарна продуктивність природних ресурсів у рік у грошовому виразі) складає 4,2% загального природно-ресурсного потенціалу України. Паливно-енергетичний комплекс Харківської області по-своєму унікальний в Україні і знаходиться в задовільному стані як з погляду забезпеченості природними ресурсами і наявною комунікаційною системою збору, транспортування й утилізації сировини, так і наявності генеруючих потужностей, і діючих підприємств енергетичного машинобудування і приладобудування. Людські ресурси регіону відрізняються високою кваліфікацією і прекрасною освітою, а за своєю структурою максимально наближені до розвинених країн світу. Регіон займає перше місце в Україні за кількістю фахівців з вищою освітою.

Головний, пріоритетний напрямок розвитку Харківського регіону – проведення чіткої соціально-орієнтованої політики, створення необ-

хідних правових, соціальних, культурних і економічних умов для життєдіяльності, екологічної безпеки, задоволення матеріальних і культурних потреб населення. Розвиток регіону передбачає вирішення таких основних задач:

- структурна перебудова економіки промислових районів і центрів, для яких характерна концентрація важкої промисловості;
- залучення експортних та імпортозаміщуючих технологій;
- інтенсифікація розвитку сільського господарства;
- істотне оздоровлення екологічного середовища промислових районів;
- повніше використання рекреаційних ресурсів;
- формування раціональної системи розселення;
- розвиток регіональної і міжрегіональної інфраструктури;
- забезпечення раціональної системи природокористування в регіонах.

Запропонований підхід до оцінки конкурентної позиції Харківського регіону дозволяє визначати рівень розвитку складових його економічного потенціалу: природно-ресурсного, трудового, промислового, сільськогосподарського, фінансового, інвестиційного, експортно-імпортного, наукового. На основі оцінки цих потенціалів розробляються напрямки підвищення ефективності їхнього використання, що сприятиме підвищенню рівня регіональної конкурентоздатності у цілому.

1.Гринчель Б.М., Костылева Н.Е., Смирнова Е.А. Повышение конкурентоспособности территорий как обобщающая задача стратегического развития // Разработка концепции стратегического развития муниципальных образований: Материалы проекта Tacis Bistrot «Стратегическое планирование в муниципалитетах Ленинградской области». – СПб., 2001. – 52 с.

2.Джаин И.О. Оценка трудового потенциала. – Сумы: ИТД «Университетская книга», 2002. – 250 с.

3.Дорошенко Ю.А. Экономический потенциал территории. – СПб: Химия, 1997. – 287 с.

4.Материалы форума «Стратегия регионального развития» / <http://2003.regionforum.ru/forum/materials>.

5.Панкрухин А.П. Территориальный маркетинг // Маркетинг в России и за рубежом. – 1999. – № 5. – С.99–122.

6.Портер М. Конкуренция: Пер. с англ. – М.: Издательский дом "Вильямс", 2000. – 495 с.

7.Селезнев А.З. Конкурентные позиции и инфраструктура рынка России. – М.: Юрист, 1999. – 384 с.

8.Социально-экономический потенциал региона: проблемы оценки, использования и управления / Под ред. А.И.Татаркина. – Екатеринбург: УкОРАН, 1997. – 379 с.

9.Шеховцова Л.С. Методология разработки стратегии развития окраинного региона страны в условиях ОЭЗ // Прогнозирование и стратегии развития Особой экономической зоны России: Межвузов. сб. науч. трудов / Калинингр. ун-т. – Калининград, 2000. –

С. 20-32.

10.Шеховцова Л.С. Конкурентоспособность региона: факторы и метод создания / [http:// www.cfin.ru](http://www.cfin.ru).

11.Соціально-економічне становище регіонів України / [http:// www.ukrstat.gov.ua](http://www.ukrstat.gov.ua).
Отримано 01.09.2005

УДК 330 [322 : 131.7]

Ю.Д.МАЛЯРЕВСКИЙ, канд. экон. наук

Харьковский национальный экономический университет

КОЛИЧЕСТВЕННАЯ ОЦЕНКА РИСКА ИНВЕСТИЦИОННОГО ПРОЕКТА

Предлагается математическая модель определения объема оптимального резервирования ресурсов по стадиям реализации проекта, которая учитывает вероятностный характер категории «риск» и предоставляет возможность ее использования широкому кругу предпринимателей без применения специализированных программных средств.

Развитие производства в Украине, повышение конкурентоспособности продукции предприятий невозможно без осуществления инвестиций. Инвестиционная привлекательность предприятий неразрывно связана с понятием риска. Это происходит вследствие того, что предприятия, характеризующиеся высоким уровнем инвестиционной привлекательности, зачастую могут быть и высоко рискованными для осуществления инвестиционных вложений. Поэтому инвестиционная привлекательность предприятий будет снижаться. Таким образом, возникает объективная необходимость в оценке уровня риска инвестирования.

Данной проблеме посвящены работы многих отечественных и зарубежных ученых, таких как: А.И.Бланк, В.М.Глазунов, К.Беренс, М.Бромович, Р.Холт [1-4, 8] и др. В работах этих авторов рассмотрены важнейшие аспекты оценки инвестиционных проектов с учетом риска. Однако, несмотря на значительное количество предлагаемых методик, такое важное направление, как оценка риска с учетом перспектив развития предприятия и использование полученных результатов в дальнейшей финансовой и экономической оценке проекта, осталось недостаточно освещенным. Поэтому необходимо уделить должное внимание математическому моделированию количественной оценки рисков инвестиционного проекта.

Для придания методике анализа рисков экономического смысла и практической ценности необходимо разработать такую систему количественной оценки риска, которая бы наиболее полно соответствовала целям проведения анализа, учитывала вероятностный характер категории «риск», могла использоваться широким кругом предпринимателей